

Gyógyszerészettörténeti közlemények

Gyógyszerészet 27. 16—17. 1983.

„Egy minta gyógyszertár”

DR. ZBORAY BERTALAN

A szerző korabeli újságcikket idézve bemutatja a híres magyar gyógyszerész, Rozsnyay Máttyás 1887-ben berendezett aradi gyógyszertárát.

*

Rozsnyay Máttyás, volt zombai (Tolna m.), majd aradi múlt századbéli gyógyszerész munkásságáról már több ízben megemlékeztünk, hogy mást mint az íztelen kinin-készítmény előállítását ne említsem.

Nemrégiben a korabeli szaklapban [1] leírást találtam Rozsnyay aradi újonnan berendezett gyógyszertárának helyiségeiről, melyet a lap az „Aradi Közlöny” című helyilaphól vett át. Az officina leírása így hangzik:

„A gyógyszertár padlózata mozaik s falai gazdag szőnyeg (tapéta!) díszítéssel vannak fődve. Az állványokat vörös fenyőből — mahagóni háttérrel Varga József ismert műasztalosunk készítette célszerű ízléssel és beosztással. A recepttáblák (valószínűleg a receptúra!) fényezett márványtáblákkal vannak fődve, elől étetett (maratott!) üveglap díszítéssel és oldalt esinos vörösfenyő lapokkal. A fiókok beosztása célszerű és gyakorlati, hogy a dolgozónak minden kéznél legyen.”

Az officina leírása nem tesz említést az edényzetről, pedig Rozsnyay életrajzából tudjuk, hogy a régi Sztraka-féle gyógyszertárat igen elhanyagolt állapotban vette meg, s így feltételezhető, hogy az új, feltehetően tágasabb patikába új edényzetet is vásárolt. A leírás folytatása:

„Égy esinos és vörös bársony függönnyel díszített szürke márvány fülkéből réz-csapon folyik a kútból vezetett víz egy márvány kagylóba, hol üvegek... tisztára moshatók. Az erős hatású szerek egy külön osztályban vannak zár alatt s ezen osztály ajtaját egy nagy tükör képezi. A két utcai ajtó igen ízlésesen van üvegegetéssel díszítve. A világítást egy megfordított (!) Siemens-féle gázlámpa szolgáltatja...”

A gyógyszerkészítésre nézve következő megjegyzéseket teszi az újságíró:

„A célszerű újítások között, mit itt látni lehet, legfigyelemre méltóbb az, hogy a porok nem papírosban, hanem ostya-tokban expedíáltnak, még pedig kétféle géppel és oly tisztasággal, hogy a dolgozó keze a port nem is érinti és az „undorító befúvás” most teljesen mellőzve van. Az apró adagokba elosztott zsírok és esinos gelatin tokoeskákba tétetnek...”

Eddig tart az officina leírása, majd a további helyiségek következnek:

„A gyógyszertárból két ajtó vezet, az egyik az

inspectiós szobába, hol éjjel is tartózkodik egy segéd, hogy a villanyos csengő hangjára talpon legyen a szenvedők szolgálatára. A másik a tulajdonos kényelmes irodájába, hol egy igen díszes könyvtár szakkönyvekkel van tömve, mely a gyógyszerészeti irodalom jelesebb termékeit foglalja magába. Ugyanitt látni egy kisebb állványt, melyen nem kevesebb mint 11 szakközlönyt számláltunk meg. A tudományos működés eszközei közül itt egy szép microscop és egy polarisator látható, mely utóbbival Rozsnyay úr több önálló bűvárlatot is tett. Ezen irodának ablaka az üvegezetés remekeit képezi.”

„Az irodából üvegajtón a laboratóriumba juthatni, hol a gyógyszerészeti technika legújabb vívmányai vannak a gyógyszerek lepárlására szánt készülékeken alkalmazva, melyek nagy része szintén Rozsnyay úr utasítása folytán készültek: egy suppositorium-prés acézből, bacillus-prés és egy igen elmés flastrom-prés, mellyel egy ügyes munkás 10 annyi egyenlegességű flastromot préselhet, mint eddigi eljárás szerint kézzel. Láttunk egy czukor compress-gépet is, melynek javított módosításán dolgoztak.”

„A laboratórium talaja műmárvánnyal van fődve és esinosan kifestve, úgy hogy a száraz, szellős, világos és tágas helyiség mindig tisztán tartható. A szennyes víz és a vízvezeték felesleges vize földalatti csatornán az utcai csatornába ömlik. A felesleges meleg egy szárító készülék melegítésére alkalmaztatik, mely úgy van alkotva, hogy benne 60 foknál magasabb hőfok létre nem jöhet. A laboratóriumból kis fülke nyílik, mely félig- és egészen kész gyógyborokat tartalmaz, egy pár üveg ménesi-cherry-t és vörös asszut is láttunk. Ez a fülke a főnök kísérletezésének helye is!”

„A laboratóriumból az udvar felé való ajtó egy üveggel fődött és falazott folyosóra nyílik, hol egy hosszú dolgozó asztalon egész sorozata van kiállítva Rozsnyay úr találmányainak, elkezdve a chinin-cukron a legújabb tyúkszemflastromig. Több gyógyszerészeti műszer, melyeket Rozsnyay úr szerkesztett, ezek között egy gyors-szűrle, melyen a tükörtisztaságú borok is szűrleztetnek.”

Eddig tart a helyi újság rövid leírása az új gyógyszertárról, melyet Rozsnyay 1887-ben helyezett át az akkori Böttvös u. 5. sz. alatti házába. Életrajzi adatai nyomán tudjuk [2], hogy ő akkor a házra még egy emeletet húzatott, mert a felsorolt helyiségeken kívül a kinin-cukorkák és a gyógyborok előállítására és csomagolására az egész I-ső emeletet rendezte be, míg lakásul — népes családja számára — a II-ik emelet szolgált.

A gyulai Rozsnyay előadói-verseny alkalmából 1974-ben átrándultunk Aradra is, hogy megkoszorúzzuk Rozsnyay sírját és felkeressük egykori munkahelyét, de bizony az egykori „Szentháromság” gyógyszerértárban a régi berendezés helyett már modern, újat találtunk. Mi magyar gyógyszerészek szerencsésebbek vagyunk, mert ha utunk Zombára vezet, ott még gyönyörködhetünk nagynevű elődünk eredeti vitrin-kiképzésű, barokk „corpus”-aiban.

IRODALOM

1. Gyógyszerészi Közlöny 30. sz. 479. old. (1887). — 2. Boross I., Zboray B.: Tolna megyei Levéltár, Tanulmányok VI. 1975.

(Lakás: Budapest, Garas u. 9. — 1026)

Érkezett: 1982. III. 30.

Д-р Б. Зборая: Бышая аптека Матяша Розняи

Автор ссылаясь на тогдашнюю статью журнала

представляет открытую в 1887 году аптеку известного венгерского фармацевта Матяша Розняи в г. Арад.

Dr. B. Zboray: *The one-time pharmacy of M. Rozsnyay*

Quoting an article of a contemporary journal, the author presents the pharmacy of the famous Hungarian pharmacist, *Mátyás Rozsnyay*, established in Arad in 1887.

Dr. B. Zboray: *Die einstige Apotheke des Mátyás Rozsnyay*

Der Verfasser macht, zeitgenössische Zeitungsartikel zitierend, mit der im Jahre 1887 in Arad eingerichteten Apotheke des berühmten ungarischen Pharmazenten, Mátyás Rozsnyay bekannt.

★ *Resumo en esperanto:*

D-ro B. Zboray: *La unua apoteko de Mátyás Rozsnyay*

Citante samtempokajn ĵurnalarikolojn la aŭtoro prezentas la apotekon, establita de Mátyás Rozsnyay, la fama Hungara farmaciisto en Arad, en la jaro 1887.

NEM RADIOAKTÍV IZOTÓPOKKAL JELZETT MOLEKULÁK ALKALMAZÁSA A GYÓGYSZERESZETBEN

J. L. Brazier, M. Desage, B. Ribon, Cl. Quincy: *Sciens et techniques pharmaceutiques* 10 (3) 99 (1981).

Franciaországban radioaktív izotóppal jelzett gyógyszerek jogi és etikai szempontokat figyelembe véve, nem használhatók fel emberi vizsgálatokra.

Különösen terhes nőkre és a magzatra fejt ki káros hatását. Indokolt volt tehát olyan módszer kidolgozása, amely lehetővé teszi a molekulák, ionok jelzését.

Tömegspektrométerrel a stabil izotópokkal jelzett molekulák %-os aránya mérhető, így lehetőség van a szervezetben lejátszódó bomlási, felszívódási, kiürülési és interakciós folyamatok nyomán követésére. Figyelemmel kísérhető, mikor éri el a plazmakoncentráció a terápiás szintet, huzamosabb kezelés esetén fellép-e toxikus hatás? Jól alkalmazható biokémiai vizsgálatokra, biohasznosíthatóság megállapítására.

Biológiai rendszerek vizsgálata esetén célszerű a minta molekuláit gázkromatográfiás készülék segítségével szétválasztani, így a tömegspektrométer érzékenysége növelhető.

A szerzők súlyos epilepsziás betegen tanulmányozták a jelzett teofillin, koffein, fenobarbitál bomlási folyamatait, interakcióit. A molekulák jelzéseit leggyakrabban a következő elemek stabil izotópjaiival végezték: hidrogén, kén, oxigén, nitrogén, szén.

A gyógyszeranalízis rutinvizsgálataiban csak rövid ideje használatosak a stabil izotópok. Alkalmazása új utat nyitott meg, kiszélesítette a vizsgálati lehetőségeket.

Ezenkívül megbízhatósága jobb, használata könnyebb, módot nyújt emberi „in vivo” vizsgálatokra, ami eddig radioaktív izotópokkal tilos volt (42).

Dr. Ellmann Mária

ASZKORBINSAV A KENYÉRSÜTÉSÉNÉL

ref: *Ph. Ztg.* 127, (1), 19 (1982).

Egy az NSZK-ban tartott táplálkozástudományi szimpóziumon elhangzott előadásból kitűnik, hogy a C-vitamin javítja a liszt minőségét és meggyorsítja a sütési folyamatot. Köztudott, hogy tárolás folyamán a búzaliszt minősége javul. Alkalmasabbá válik a sütésre. Az „érett” lisztből sült kenyér lazább szerkezetű és ízletesebb, mint a frissen őrölt lisztből készült. Viszont nagyüzemi termelésnél sem gyakorlati sem gazdasági megfontolásokból nem lehet a lisztet tárolás útján érlelni. Ezért az ipar kereste a módot a liszt érési folyamatának meggyorsítására. 1935-ben meglepő felfedezési tettek. Addig az ideig minden adalék oxidáló hatást váltott ki. Ekkor jöttek rá váratlanul, hogy egy redukáló anyag ugyanúgy megjavíthatja a lisztet, mint az addig alkalmazott bromátok és jodidok. Ez az anyag az aszkorbinsav volt, amely könnyen előállítható és azzal a nagy előnnyel bír, hogy élettanilag teljesen ártalmatlan. Hatásmechanizmusa rendkívül komplikált. Rendkívül kis mennyiségű aszkorbinsavra van szükség ahhoz, hogy a tézta adottsága, a kenyér volumeue és a kenyérből minősége szemmel látható javulást mutasson. A szükséges mennyiség 20–75 ppm (20–75 g C-vitamin egy tonna liszthez). A kenyérsütés fokozódó automatizálásával tovább nő a C-vitamin jelentősége. Példa erre az Angliában kifejlesztett ún. „Chorleywood Bread Process”, amelynek során az egyébként, mintegy 3.órát igénybevevő kelesztési folyamatot egy gyors és intenzív dugasztással helyettesítik, ami csak néhány percet vesz igénybe. (57)

R. B.